

Asia: VN/11443/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista annetun direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Millaisia vaikutuksia näette ehdotettujen muutosten aiheuttavan?

Esteettömyys parantaa kaikkien kuntalaisten asiakaskokemusta. Esteettömyys ja saavutettavuus ovat keskeisiä, kun puhutaan kuntalaisten yhdenvertaisuuden toteuttamisesta. Kuntia koskee yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) joka velvoittaa edistämään ja arvioimaan sen toteuttamista. Kunnissa on jo tehty paljon töitä palveluiden saavutettavuuden parantamiseksi uuden digipalvelulain myötä, mutta on todettava, että työtä on jatkettava, jotta pääsemme lähemmäksi yhdenvertaista, sosiaalisesti kestävää yhteiskuntaa.

Esteettömät ja saavutettavat tuotteet ja palvelut ovat eri tavoin toimintara-joitteisten henkilöiden omatoimisen selviytymisen ja yhteiskunnassa yhdenvertaisesti toimimisen edellytys. Ehdotetut muutokset mm. liikenteen palveluihin on erittäin merkityksellisiä toimintarajoitteisten henkilöiden näkökulmasta. Esteettömällä liikkumisella sekä on välillinen vaikutus terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelun, työllistämisen sekä yhteiskunnallisen osallistumisen näkökulmasta koskien useita väestöryhmiä, mm. vammaiset henkilöt, ikääntyneet ja maahanmuuttajaväestö.

Esteettömyysdirektiivin kansallista valmistelua varten asetettiin työryhmä 15.6.2021. Työryhmä pyysi elokuusta lähtien kokouksiin elinkeinoelämän ja vammaisalan järjestöistä edustajan. Kuntakentän edustajia ei ole pyydetty mukaan valmisteluun, vaikka kuntalaisten yhdenvertaisuuden toteuttaminen on tärkeä tavoite kunnille.

Kuntien toteuttamien digitaalisten palvelujen hankintoja varten tarvitaan esteettömyysvaatimusten osalta tarkempaa tietoa vaadittavista ominaisuuksista ja kriteereistä, jotta hankintoihin voidaan sisällyttää lainsäädännön vaatimukset.

AV-palvelut ja sähköiset kirjat

Kunnat tarjoavat useita erilaisia sähköisten palveluiden sisältöjä kuntalaisille. Joskus palveluissa esiintyy esteettömyysongelmia, vaikka on pyritty hankkimaan palvelu, joka on esteetön

loppukäyttäjälle. Valvovalta viranomaiselta tarvitaan selkeitä ohjeita palvelujen tarjoajille siitä, miten kuntalaisten ilmoittamien saavutettavuuspuutteiden käsittelyssä toimitaan.

Esimerkiksi, mihin kuluttaja ohjataan ottamaan yhteyttä, jos kirja ei ole saavutettava, sähkökirjan tiedostojen tuottajaan vai lukupalvelun tarjoajaan? Jos kuluttaja ilmoittaa saavutettavuuspuutteista kunnalle, valvovan viranomaisen pitää varmistaa, että puutteiden syyt selvitetään ja tarvittaessa tieto puutteista etenee sähkökirjan tuotantoketjussa ja oikea taho tai oikeat tahot tekevät korjaavat toimenpiteet.

Digilain saavutettavuusvaatimukseen sisältyy osa oppilaitoksessa käytetyistä oppimateriaaleista, muttei kaikki. Uuden lain myötä vaatimukset koskevat jatkossa kaikkia sähkökirjoja (ei pelkästään äänikirjoina julkaistuja, mutta harvemmin näitä käytetään oppilaitoksissa) ja laitteita, jolla niitä voi lukea.

Kun vaatimukset kasvavat esteettömyysdirektiivin myötä, on tärkeää, että kustannusvaikutukset kuntien uusien aineistojen, ohjelmistojen ja laiteiden hankintoihin eri sektoreilla kuten kirjasto- ja opetuspuolella otetaan huomioon kun arvioidaan vaikutuksia kuntien rahoitukselle. Vaikutukset tulisi jo tässä vaiheessa selvittää vaikka erillisellä selvityksellä, jos tietoja ei muuten ole saatavilla.

Liikennepalvelut

Linja-autoliikenteen osalta direktiiviä sovelletaan säännölliseen linja-autoliikenteeseen. Esteettömyysdirektiivissä tarkoitettu kaupunki- ja esikaupunkiliikenne sekä alueellinen liikenne tarkoittavat käytännössä toimivaltaisten viranomaisten hankkimaa ostoliikennettä, jota koskee jo nykyinen digipalvelulaki.

Esteettömyysdirektiivi tuo uusia vaatimuksia myös tähän liikenteeseen siltä osin kun on kyse verkkokaupasta ja vuorovaikutteisista automaateista ja muista itsepalvelupäätteistä. Lähiliikenteessä (kaupunki-, esi-kaupunki- ja alueliikenteessä) itsepalvelupäätteitä käytetään runsaasti.

Liikennepalveluiden osalta lakiluonnoksen vaikutusten arviointi on puutteellinen, eikä sen pohjalta voi arvioida velvoitteiden täyttämisen kustannuksia toimijoille. Esityksen perustelumuiotissa henkilöliikenteen uusimista vaativien itsepalvelupäätteiden määräksi arvioidaan 250 kappaletta (s.64). Kuitenkin pelkästään HSL-alueella itsepalvelulaitteiden määrä on noin 4 500 kappaletta ja näiden uushankinta-arvo on noin 7 miljoonaa euroa.

Kuntaliitto painottaa, että lukijalaitteita tulee voida käyttää koko niiden teknillistaloudellisen käyttöajan ajan ja uushankinnoissa tulee hyödyntää direktiivin mahdollistama itsepalvelupäätteitä koskeva siirtymäaika.

Liikennepalvelulaissa on jo veloitteita olennaisten tietojen avaamisesta ja lakiin tulee tiettyjä lisäveloitteita. Veloitteet eivät koske kaupunki- ja esi-kaupunkialueiden ja alueellista liikennettä, vaan pitkämatkaista liikennettä, joka kuitenkin käyttää valtion maanteiden linja-autopysäkkien ohella kuntien katuverkon pysäkkejä eli tätä kautta pysäkkien esteettömyystiedot koskevat myös kuntia. Kuntaliitto pitää hyvänä lakiluonnoksen kirjausta siitä, että tuotettu esteettömyystieto pitää avata.

Hätäviestit

Hätäkeskuslaitoksen olisi vastattava yleiseen hätänumeroon 112 asianmukaisesti käyttämällä samaa kommunikaatiotapaa, kuin millä hätänumeroon on otettu yhteyttä.

Esteettömyysdirektiivin toimeenpano edellyttää uusien toiminnallisten yhteydenotto- ja vastausmuotojen kehittämistä yleiseen hätänumeroon vastaamisessa.

Yleiseen hätänumeroon vastaamiseen liittyvät muutokset edistävät lasten oikeuksien toteutumista. Häätätekstiviestin ennakkorekisteröinnistä luopuminen mahdollistaa alaikäisen lapsen hätäilmoituksen tekemisen tekstiviestillä. Kriittisissä oloissa elävien lasten ja alaikäisten vammaisten henkilöiden osalta ennakkorekisteröintivelvoite on kohtuuton.

Taloudellisten vaikutusten arvioinnissa ei ole mukana hätäviestien vastaanottaminen.

Tämä olisi tärkeä tehdä ennen kun voidaan tehdä päätös siitä, mitkä välineet hätäilmoituksen osalta tulevat olemaan käytössä.

Arvioinnissa olisi huomioitava lisäkustannukset, joihin vaikuttavat esim. mahdolliset videovälitteiset viestit, tekstiviestit, mahdollinen yksiportainen viestimahdollisuus viittomakielisille ja maahanmuuttajaväestön palveluiden käyttö sekä osaavan henkilöstön lisätarve. Lisää kustannuksia voi syntyä myös kunnille, ainakin välillisesti

Kysymyksiä lausunnonantajille

Lakiuudistuksen valmistelun aikana on keskusteltu valvontakokonaisuuden järjestämisestä.

Valvontakokonaisuus on kuitenkin tässä vaiheessa osin avoin.

Lausunnonantajia pyydetään ottamaan kantaa valvontaan kokonaisuudessaan.

Miten tuotteiden ja palvelujen esteettömyyden valvonta olisi tarkoituksenmukaista järjestää?

Saavutettavuus- ja tulevien esteettömyysvaatimusten tulee toimia saumattomasti yhteen.

Tavoitteena valvovan viranomaisen valinnassa tulee olla se, että valvonnassa hyödynnetään kansallisesti olemassa olevaa osaamista ja se että valvonnan kokonaisuus on kunnille ja muille toimijoille selkeä, ja valvonta on riittävästi resursoitua sekä henkilöressurssien että osaamisen osalta.

Valvontaa suorittavalla tulee olla riittävät resurssit, ei pelkästään valvontatehtävään. Tärkeitä ovat myös riittävät resurssit kouluttamiseen, neuvontaan ja tiedottamiseen. Yhteistyötä tulee tehdä mahdollisten valvovien viranomaisten välillä.

Lausunnonantajia pyydetään kommentoimaan erityisesti palvelujen valvontaa (esitysluonnoksen luku 4.2.6, sivut 83, 85 – 87), kun digitaalisten palvelujen valvonta on tarkoitus keskittää edelleen Etelä-Suomen aluehallintoviraston saavutettavuusvalvonnan yksikköön. Lisäksi pyydetään ottamaan kantaa sähköisen viestinnän palvelujen ja audiovisuaaliseen mediaan pääsyn valvontaan sekä liikennettä koskevien esteettömyystietojen esittämisen valvontaan (laki liikenteen palveluista).

Digitaalisten palvelujen valvonta järkevä keskittää Etelä-Suomen aluehallintoviraston saavutettavuusvalvonnan yksikköön

Näemme että digitaalisten palvelujen valvonta on järkevää keskittää Etelä-Suomen aluehallintoviraston saavutettavuusvalvonnan yksikköön, joka nykyisin valvoo ns. digipalvelulain saavutettavuusvaatimuksia. On kuitenkin varmistettava, että valvovalla viranomaisella on riittävät resurssit laajenevaan valvontaan sekä riittävä osaaminen eri valvonnan alla olevista digitaalisista palveluista.

Liikennettä koskevien esteettömyystietojen esittämisen valvonta

Liikennettä koskevien esteettömyystietojen valvonnassa on huomioitava riittävät resurssit ja osaaminen. Onnistunut toteutus vaati esteettömyysvaatimusten tuntemusta, mutta esteettömyystietojen saavutettavuus on myös valvonnan kohde, kun esittäminen tapahtuu pääsääntöisesti digitaalisessa palvelussa.

Erityisesti tuotteiden markkina- ja ympäristövalvonnan järjestäminen on esityksessä vielä avoin. Lausunnonantajia pyydetään esittämään näkemyksensä alla esitettyihin (esitysluonnoksen luku 4.2.6.3, sivut 84-85) vaihtoehtoihin markkina- ja ympäristövalvonnan järjestämisestä.

-

Valmistelussa on ollut esillä erilaisia vaihtoehtoja:

-

Rakennettu ympäristö

Esteettömyysdirektiivin vaatimukset rakennetulle ympäristölle on esitetty esteettömyysdirektiivin liitteessä III. Jäsenvaltiot voivat päättää kansallisesti, onko rakennetun ympäristön täytettävä liitteessä III vahvistetut esteettömyysvaatimukset. Tässä vaiheessa esitetään, että rakennettua ympäristöä koskevia vaatimuksia ei otettaisi mukaan tähän esitykseen vaan sen soveltamisesta päätettäisiin myöhemmin (ehdotus esitysluonnoksen sivuilla 92-94). Lausunnonantajia pyydetään lausumaan erityisesti siitä:

- Miten esteettömyysdirektiivin soveltaminen palvelun tarjoajan vastuulla olevaan rakennettuun ympäristöön konkreettisesti edistäisi esteettömyyttä ja kuinka laajamittaiseksi arvioitte vaikutukset rakennetun ympäristön esteettömyyteen?**
- Minkälaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esteettömyysdirektiivin soveltamisella rakennettuun ympäristöön olevan palvelun tarjoajalle? Kuinka suuren osuuden esteettömyysdirektiivistä aiheutuvista kokonaiskustannuksista ne muodostaisivat?**

Kunnat mukaan jatkovalmisteluun koskien rakennettua ympäristöä koskevia vaatimuksia ja toimeenpano

Rakennetun ympäristön esteettömyys on jätetty tämän säätelyn sekä arvioinnin ulkopuolelle. Rakennettu ympäristön asioissa kunnan rooli on merkittävä. Kuntaliitto toivoo, että kuntatoimijat otetaan mukaan lainsäädännön jatkovalmisteluun sopivalla tavalla.

Velvoitteet rakennetulle ympäristölle on määritelty direktiivin liitteessä varsin yleisellä tasolla. Ne velvoittavat esteettömyyden huomioon ottamiseen, mutta eivät määrittele tarkkoja kriteerejä tai anna esimerkkejä velvoitteet toteuttavista hyväksyttävistä ratkaisuista.

Kuntaliitto kannattaa esteettömyysdirektiivissä määriteltyjen rakennettua ympäristöä koskevien vaatimusten ja toimeenpanoon jatkovalmistelu yhteistyössä eri toimijoiden välillä. Tavoite olisi selkeää ja yksiselitteistä tulkinta vaatimuksista, kustannuksista ja vastuut toimeenpanon järjestämisestä.

On hyvä huomioida, että rakennetulla ympäristöllä on suuri merkitys esityksessä olevien palveluiden käytön mahdollistamiseksi (mm. pankki- ja matka-lippuautomaatit) toimintakykyrajoitteisille henkilöille.

Minkälaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esteettömyysdirektiivin soveltamisella rakennettuun ympäristöön olevan palvelun tarjoajalle? Kuinka suuren osuuden esteettömyysdirektiivistä aiheutuvista kokonaiskustannuksista ne muodostaisivat?

Tämä arvio tulee tehdä jatkovalmistelun yhteydessä ja mahdolliset vaikutukset huomioida tehtäviin ehdotuksiin.

Muita huomioita esityksestä

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Pauni Markus
Suomen Kuntaliitto ry

Lindroth Mattias
Suomen Kuntaliitto ry